

ΤΟΥ Δ. ΨΥΧΟΓΙΩΝ

Junk bonds of a junk state

Το «τέλος της μεταπολίτευσης» έχει αναγγελθεί πολλές φορές και παρά το γεγονός ότι το «τέλος» κρύβει τη μελαγχολία του αποχαιρέτη, οι αναγγελίες ήταν πάντα αισιόδοξες: κάτι κακό βλέπαμε να τελειώνει, κάτι καλό βλέπαμε να έρχεται. Αλλά το βλέμμα των άλλων αξιολογεί τι μας συμβαίνει και ποιοι είμαστε σωστότερα από το δικό μας βλέμμα που έχει συνηθίσει την πρωινή εικόνα στον καθρέφτη. Και μάλλον είμαστε αυτό που βλέπει η Standard and Poor's στα ελληνικά ομόλογα: junk bonds, άχρηστα κουρελόχαρτα, δημιουργήματα του ελληνικού junk state που τα ξεφορτώνονται οι δανειστές μας και τα αγοράζουν πλέον μόνο ριψοκίνδυνοι κερδοσκόποι – γιατί αυτή είναι η πραγματικότητα: τα ελληνικά ομόλογα δεν τα υποβάθμισαν σε επίπεδο junk οι κερδοσκόποι, τα υποβάθμισαν αυτοί που τα είχαν αγοράσει και άρχισαν να τα πωλούν όσο όσο φοβούμενοι πως ίσως δεν πάρουν ποτέ τα χρήματά τους πίσω.

Η διαπίστωση περί των junk εθνικών πραγματικοτήτων δεν είναι καινούργια: η Ολυμπιακή ήταν junk τουλάχιστον 20 χρόνια, ο ΟΣΕ εξακολουθεί να είναι junk μετακινούμενα παλιοσίδηρα που κοστίζουν δισεκατομμύρια, junk καράβια μίσθωνε ως χρυσά ο διαγραφείς κ. Παυλίδης για τις άγονες γραμμές, junk έχουν καταστήσει τα περισσότερα πανεπιστήμια, το πρόγραμμα της τηλεόρασης και αν είναι junk – το ίδιο θα καταλήξουν και οι εφημερίδες αν συνεχιστεί η κρίση. Βεβαίως, αν σκεφθούμε τα μυθώδη ποσά που έχουμε ξοδέψει από τη μεταπολίτευση ως σήμερα, δεν θα πρέπει να κατατάσσονται στα junk οι εξοπλισμοί – ευτυχώς που δεν χρειάστη-

κε να τους χρησιμοποιήσουμε και να ελέγξουμε αν είναι καλύτεροι από τα ομόλογά μας.

Ήταν junk state από το 1974 η Ελλάδα ή κατέληξε στην πορεία των 35 χρόνων; Μου φαίνεται πως ήταν, αλλά το έκρυβαν ο κρατικός αυταρχισμός και η απομόνωση, από την οποία σιγά σιγά βγαίναμε λόγω της ΕΟΚ το 1980, της ΟΝΕ 20 χρόνια αργότερα: εκτός από τους καθρέφτες μας, υπήρχαν και τα βλέμματα των άλλων να μας κρίνουν και δεν τα εμπόδιζαν οι καραμανλικές-αλογοσκοφικές στατιστικές που προσπαθούσαν να φασιδώσουν το κράτος των δομημένων ομολόγων, των κουμπάρων, το κράτος που προσπαθεί να επιβάλει ονόματα στους γείτονες, θεωρεί το Αιγαίο ελληνική λίμνη και τη Βιστωνίδα βατοπεδινή λίμνη. Οι προσπάθειες της εποχής Σημίτη, όχι μόνο για είσοδο στην ΟΝΕ αλλά για γενικότερο εκσυγχρονισμό κράτους και κοινωνίας και επίλυση

των διαφορών με τους γείτονες λειοδορήθηκαν ως «ασήμαντη λογιστική» και ανατράπηκαν από τη ΝΔ. Όσοι είχαν διαβλέψει στον σημερινό εκσυγχρονισμό το «τέλος της μεταπολίτευσης» προσγειώθηκαν άσχημα μετά το 2004 και την επέλαση των βαρβάρων.

Σηματοδοτεί το τέλος του junk state η σημερινή κρίση; Δυστυχώς η Αργεντινή δεν έγινε καλύτερη μετά την πρόσφατη χρεοκοπία της, ούτε η Ελλάδα μετά τις παλαιότερες: το 1893 ακολούθησε το καταστροφικό 1897, το 1932 παλινόρθωση και δικτατορία – υπάρχει κίνδυνος όχι μόνο «να μην τελειώσει η μεταπολίτευση» αλλά να συνεχιστεί με χειρότερη μορφή. Σωτήριο θα ήταν να ξεφύγουμε από τον εθνικό αυτισμό που αποδίδει όλα τα κακά (εμφυλίου, δικτατορίες, ήττες, χρεοκοπίες) στους ξένους και να δεχθούμε

Υπάρχει κίνδυνος

όχι μόνο «να μην τελειώσει η μεταπολίτευση» αλλά να συνεχιστεί με χειρότερη μορφή. Σωτήριο θα ήταν να ξεφύγουμε από τον εθνικό αυτισμό που αποδίδει όλα τα κακά στους ξένους

ως αντικειμενική την αποτίμησή τους για την junk κατάστασή μας κατά βάθος, το ξέρουμε πως είναι σωστή. Αλλά θα το παραδεχθούμε τα πολιτικά κόμματα, η οικονομική και κοινωνική ελίτ; Θα υπάρξει περίσκεψη και ανασυγκρότηση ή για μια ακόμη φορά η χώρα θα παραδοθεί στη βία;

Η μεταπολίτευση ήταν βίαιο φαινόμενο, προήλθε από τη στρατιωτική ήττα του 1974 που ποτέ δεν την παραδεχθήκαμε: η βία συνεχίστηκε με την τρομοκρατία, τους φόνους διαδηλωτών, τις αδιέξοδες καταλήψεις, τις καταστροφές που προκαλούν μόνιμως αγωνιζόμενοι που δικαιώνουν κάποιους παλαιότερους αγώνες – το χειρότερο που θα μπορούσε να συμβεί θα ήταν για μια ακόμη φορά η χώρα να τιμήσει αυτές τις βίαιες παραδόσεις, επειδή κάποιος στο ΚΚΕ ή στον

Συνασπισμό φαντασιώνονται ότι ήρθε η ώρα που οι λενινιστές περιμένουν δεκαετίες τώρα.

Αλλά έστω ότι αυτή τη φορά τα κόμματα δεν θα υποκύψουν στον πειρασμό της βίας: γιατί το πολιτικό σύστημα, τα κόμματα, τα πρόσωπα, οι επιχειρηματίες και οι τραπεζίτες, που οδήγησαν τη χώρα σε junk κατάσταση θα καταφέρουν κάτι καλύτερο στο μέλλον; Επειδή θα το επιβάλουν το ΔΝΤ, η ΕΚΤ, η Ένωση; Είναι προφανές πως οι ιθύνουσες ομάδες δεν θα δεχθούν αλλαγές που θίγουν την εξουσία τους και τα συμφέροντά τους, η ιστορία των «εθνικών δανείων» και της ξένης βοήθειας είναι ακριβώς ιστορία κατασπάταλης προς όφελος αυτών των κυρίαρχων ομάδων, για να διαιωνίζεται ο τρόπος που κυβερνούν και πλουτίζουν – γιατί άλλον δεν ξέρουν. Από την εποχή της UNRA ως τα πακέτα Ντελόρ και τα ΕΣΠΑ, για να μείνουμε στα πρόσφατα παραδείγματα, αυτό συμβαίνει: οι ευκαιρίες χάνονται, ένας Σημίτης κάθε γενιά, κάθε 35 χρόνια, δεν φέρνει την άνοιξη.

Το αισιόδοξο «τέλος της μεταπολίτευσης», η υπέρβαση του junk κράτους απαιτεί «νέα μεταπολίτευση», αλλαγή του πολιτικού συστήματος και των ελίτ. Απαιτεί αλλαγές σαν αυτές που έγιναν το 1974 και το 1981. Μπορούν να συμβούν με ειρηνικό τρόπο; Μπορούν οι νεότερες γενιές να απαλλαγούν από το βάρος των κατεστημένων νοστροπιών, συμπεριφορών, ομάδων, από τα junkies της παραδοσιακής εξουσίας και του κλεμμένου κρατικού χρήματος; Δύσκολο φαίνεται, ακατόρθωτο δεν είναι.

Ο κ. Δημήτρης Ψυχογιός είναι γ. καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Ο σώζων εαυτὸν σωθήτω

Συνέχεια από τη σελ. Α26

ναλωτική της ευμάρεια δίχως να υφίσταται τις καταλυτικές συνέπειες του παραγωγικού εκσυγχρονισμού, η εύθυμη Ελλάδα της ευλύγισης επιβίωσης και των χαμηλών ποσοστών κοινωνικού αποκλεισμού, ψυχικών ασθενειών και αυτοκτονιών μπορούσε να αυτοπροβάλλεται αυτάρεσκα ως πολιτιστικός παράδεισος. Ο ιδιότυπος νεοελληνικός ρατσισμός ήταν πρωτίστος ναρκισσιστικός.

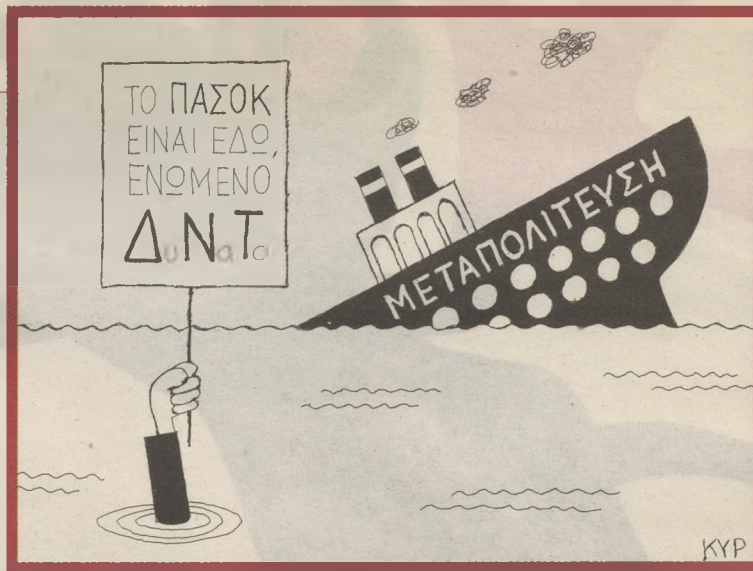
Όμως, η υλική βάση για τέτοιους περίτεχνους τετραγωνισμούς του κύκλου παρέμενε όχι μόνο σαθρή αλλά και εν δυνάμει εκρηκτική. Να θυμηθούμε ότι ακόμη και σήμερα η μισθωτή εργασία στον ιδιωτικό τομέα δεν ξεπερνάει το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού, ότι οι νανώδεις και ελάχιστα παραγωγικές επιχειρήσεις σπυρρίζονται πρωτίστως στην αυτοαπασχόληση και πολυαπασχόληση των μελών της ευρείας οικογένειας, ότι το προαναγγελλόμενο από τους ειδήμονες «τέλος των αγροτών» δεν ήλθε ποτέ, ότι το μεγαλύτερο μέρος του μεγάλου κεφαλαίου συσσωρεύεται τα δυσθεώρητα κέρδη του μέσα από προνομιακές σχέσεις με το Κράτος. Στο πλαίσιο αυτό, η στυγνή εκμετάλλευση των εργαζομένων μπορούσε να συμβαδίζει με σημαντικά περιθώρια ευέλκτων ατομικών και οικογενειακών

επιβιωτικών στρατηγικών, οι ανθούσες παραοικονομικές δραστηριότητες να επανορθώνουν μερικές από τις αθλιότητες, τις ανισότητες και τις ανεπιείκειες της επίσημης αγοράς και το πελατειακό κράτος να παρέχει στοιχειώδη προστασία στα βιοτικά αδιέξοδα του ενός τετάρτου περίπου του πληθυσμού.

Αποτέλεσμα όλων αυτών υπήρξε η αποκρυστάλλωση ενός πρωτόγνωρου τρόπου κοινωνικής οργάνωσης και κοινωνικής αναπαραγωγής. Η καπιταλιστική κερδοσκοπία των μεγιστάνων υλοποιούνταν έξω από την ιθαγενή καπιταλιστική αγορά εργασίας, οι εργαζόμενοι επιβίωναν στα πολλαπλασιαζόμενα διάκενα ενός διάτρητου κοινωνικού συστήματος και ο κρατικός μηχανισμός δρούσε ως ανηρόσκοπη αναπαραγωγή των παραγωγικών σχέσεων μπορούσε να συνεχίζεται αυτομάτως και επί άπειρον. Βοηθούσε και της πάνδημης διαφθοράς, της φοροδιαφυγής και της πανταχού παρούσας μεγάλης και μικρής διαπλοκής, η δύσοσμη κερδοσκοπική σκορδαλιά φαινόταν να μπορεί να παρασκευάζεται και να τρώγεται χωρίς σκόρδο.

■ Οικουμενική οργάνωση

Το σύστημα άρχισε να κλονίζεται στη δεκαετία του 1990. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης πλέον ελεύθε-

ρης καπιταλιστικής οικονομίας όλες οι παραδοσιακές μορφές «προστασίας» της εθνικής παραγωγής, του εθνικού κοινωνικού ιστού, των εθνικών οικονομικών, του εθνικού νομίματος αλλά και των εθνικών αστικών τάξεων εμφανίζονταν πια απελέκτες. Καμία χώρα δεν θα μπορούσε πλέον να επιζήσει παρακάμπτοντας τις προδιαγραφές του παγκόσμιου παραγωγιστικού ανταγωνισμού. Στο εξής δεν μπορεί πια να υπάρχουν εθνικές αποχωρήσεις καπιταλιστικών μορφών οργάνωσης της κοινωνίας. Η καπιταλιστική κερδοφορία οργάνωνεται σε οικουμενική βάση πάνω στις ίδιες αδυσώπητες προδιαγραφές και με τυποποιημένες και στερεότυπα επαναλαμβανόμενες συνταγές. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας, η πλήρης απορρύθμιση των συναλλαγών, ο περιορισμός του κόστους παραγωγής, η μείωση των

εργατικών μισθών, η συρρίκνωση των κοινωνικών παροχών και ο εξορθολογισμός της λειτουργίας του δημόσιου τομέα εμφανίζονται ως αυτονόητοι πολιτικοί μονόδρομοι. Με τον οικουμενικό θρίαμβο του νεοφιλελευθερισμού, η ελεύθερη οικονομία φαίνεται να «εκδικείται» όσες κοινωνικές και πολιτικές παρατάξεις τολμούν να αμφισβητήσουν έμπρακτα την παντοκρατορία τους. Όσοι δεν υποτάσσονται στη φωνή της λογικής θα τιμωρηθούν ή θα αποπεμφθούν ως ανεύθυνοι, αιθεροβάμονες ή επικίνδυνοι...

Με αυτή την έννοια, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, το ιστορικό νόημα της τρέχουσας περιόδου μπορεί να συνοψισθεί στη μη διαπραγματεύσιμη επιταγή μιας μετάβασης σε ένα «κανονικά» ολοκληρωτικό καπιταλιστικό σύστημα. Η Ελλάδα καλείται να υποταχθεί στους «κανόνες των αγορών»

και να προσανατολιστεί αταλάντευτα προς την κατ' απόλυτη προτεραιότητα προώθηση της παραγωγικής ανταγωνιστικότητας εις βάρος των οποιονδήποτε κοινωνικών κατακτήσεων και αδιαφορώντας για την επιβίωση της κοινωνικής συναίνεσης. Ο παγκοσμιοποιημένος υπερεπικρατειακός καπιταλισμός δεν έχει λόγο να αντιπθεταί στις οποιοσδήποτε «τοπικές» μορφές ανεργίας, εξαθλίωσης ή βίαιας προλεταριοποίησης των παραδοσιακών αυτοαποσχολούμενων μικρομεσαίων στρωμάτων. Υπό τους όρους αυτούς, αν μια χώρα δεν προσαρμοσθεί προς τας υποδείξεις, θα εκβληθεί απλώς από τη διεθνή κοινότητα των έντιμων κερδοσκόπων. Οπότε και το τίμημα θα είναι ακόμη βαρύτερο.

Εδώ ακριβώς βρίσκεται η αδυσώπητη αντικειμενική προέκταση της τρέχουσας συγκυρίας. Μια διεφθαρμένη και αναποτελεσματική αλλά ανθρωπινή και στοιχειωδώς αλληλέγγυα κοινωνία που βαυκαλιζόταν ακόμη πως μπορεί να επιζήσει βολεύοντας τα πάντα εκ των ενόντων καλείται να μεταμορφωθεί σε μίαν έλλογη, «υπεύθυνη» και αμείλικτα απάνθρωπη ατομοκεντρική κοινωνία όπου όλοι μπορεί να επαίρονται πως κανείς δεν χρωστού τίποτε σε κανέναν. Αυτό ακριβώς είναι το ευγενές όραμα του παγκοσμιοποιημένου αναπτυξιακού καπιταλισμού. Ο σώζων εαυτὸν σωθήτω